

Gedeputeerde Staten van Overijssel
Ter attentie van secretariaat eenheid Ruimte en Bereikbaarheid
Postbus 10078
8000 GB Zwolle

Ons kenmerk:	Uw kenmerk/brief:	Behandeld door:	Datum:
4787-2024	D2024-01-001378	Lisa Meissl	27 februari 2024
Onderwerp:	Zienswijze op aanpassing instructieregels wind- en zonne-energie		Verzenddatum: 27 februari 2024

Geacht college,

Wij hebben kennis genomen van uw voorbereidingsbesluit windbeleid en de aanpassing van de Omgevingsverordening Overijssel- instructieregel zon- en windenergie en het Provinciaal Programma Energiestrategie (PPE). Via voorliggende zienswijze ontvangt u onze reactie hierop. Als gemeente hebben wij een uitgebreid en zorgvuldig participatietraject van meerdere jaren doorlopen om de gemeentelijke zoekgebieden voor wind- en zonne-energie in Olst-Wijhe in 2020 vast te stellen. In deze zienswijze lichten wij de effecten van uw aangepast beleid op onze gemeentelijke zoekgebieden en onze behoefte aan duurzame energie na 2030 nader toe.

Deze zienswijze is als volgt opgebouwd:

1. Uitgangspunt: gemeentelijke doelstelling duurzame energie tot 2050
2. Effecten op gemeentelijke doelstelling duurzame energie
3. Wat vragen wij van u

1. Uitgangspunt: gemeentelijke doelstelling duurzame energie tot 2050

In 2020 heeft Olst-Wijhe als een van de eerste gemeentes haar “Ruimtelijke visie duurzame energie met wind en zon” (hierna Energievisie) vastgesteld. Deze visie legt de potentiële ruimte voor de ontwikkeling van wind- en zonne-energie projecten in Olst-Wijhe vast, samen met de bijbehorende gemeentelijke voorwaarden. Hiervoor is een uitgebreid en zorgvuldig participatietraject van meerdere jaren doorlopen.

Aanleiding voor het vaststellen van deze visie was uitvoering te geven aan de doelen uit het Klimaatakkoord. Richtinggevend is volledig energieneutraal te zijn in 2050. Om dit te kunnen bereiken is er naar schatting in 2050 jaarlijks minimaal 210 GWh¹ per jaar duurzame elektriciteit benodigd. Een deel daarvan wordt reeds opgewekt door zon op dak en de bestaande zonneparken. Het merendeel van de resterende circa 200 GWh per jaar, zou worden ingevuld door een mix van grootschalige windmolens en zonneparken met een gezamenlijke opwek van 160 GWh per jaar, aangevuld met 40 GWh per jaar aan zonnepanelen op daken. In 2030 wil Olst-Wijhe alvast 74 GWh² duurzame energie per jaar opwekken op basis van zonne-energie.

¹ Tendens stijgend omdat steeds meer blijkt dat de warmtevraag in de gemeente voornamelijk elektrisch moet worden ingevuld in 2050.

² 64 GWh per jaar zon op land en 10 GWh per jaar zon op dak

Sinds vaststelling van de Energievisie in 2020 vonden er een aantal ruimtelijke ontwikkelingen plaats die direct effect hebben op de ontwikkeling van grootschalige wind- en zonne-energie projecten in Olst-Wijhe. Deze ontwikkelingen zijn:

- Nieuwe landelijke (concept-)normen voor windenergie
- Aanpassing provinciale instructieregels wind- en zonne-energie
- Effecten op de Wespensdief vanuit Natura 2000-gebied De Veluwe

2. Effecten op de gemeentelijke doelstelling duurzame energie

De ruimte die in de gemeentelijke energievisie wordt geboden voor de ontwikkeling van wind- en zonneparken is in theorie ruim voldoende om de benodigde 160 GWh aan wind- en zonne-energie op land tot 2050 in te vullen. Echter, door de hierboven genoemde ruimtelijke ontwikkelingen wordt deze ambitie onder druk gezet:

➤ **Windenergie:**

Uit het plan-MER voor de Energievisie blijkt dat er in theorie maximaal 230 GWh per jaar aan windenergie in de gemeente Olst-Wijhe opgewekt kan worden. Dit theoretische potentieel voor windenergie daalt in het ergste geval van 230 GWh naar 0 GWh per jaar:

- Door de **nieuwe landelijke regels voor windenergie** (en dan met name de afstandseis van 2x tiphoogte) vallen er veel gemeentelijke zoekgebieden voor wind kleiner uit dan in de huidige Energievisie aangenomen. Dat heeft effect op het aantal turbines dat in de zoekgebieden geplaatst kan worden.
- De gemeentelijke zoekgebieden voor windenergie bevinden zich bovendien buiten de provinciale clustergebieden. Door de **nieuwe provinciale regels voor windenergie** moet een windpark buiten de provinciale clustergebieden uit minimaal 4 windturbines bestaan³. In verband met de nieuwe landelijke regels voor windenergie kan dit aantal in het geval van grote moderne turbines (240m tiphoogte) in geen enkel van de vijf zoekgebieden meer geplaatst worden. Binnen twee zoekgebieden in het noordelijke deel van de gemeente blijft er mogelijk nog wel ruimte voor 4 kleinere turbines (180 meter tiphoogte) met een geschatte gezamenlijke opwek van totaal maximaal 100 GWh per jaar. Echter gelden er ook hier kanttekeningen:
 - Dit turbinetype is naar verwachting niet meer beschikbaar op de toekomstige **windturbinemarkt**. De markt oriënteert zich internationaal en daar zien wij dat de trend naar hoger en groter gaat omdat de opbrengst van grotere turbines veel hoger is dan die van lagere turbines; Nederland is een van de weinige landen waar kleinere turbines interessant zijn maar dat is helaas niet doorslaggevend voor de markt.
 - Uit het **participatieproces** dat onderdeel was van het totstandkomen van de Energievisie, is tevens af te leiden dat de omgeving de voorkeur geeft aan (minder) grote turbines boven (meer) kleine. Het nieuwe beleid ontnemt bewoners dus de mogelijkheid om tijdens het participatieproces te kiezen voor een optimale opstelling met de minste hinder.
 - De locaties waar meer dan 4 kleinere turbines mogelijk zijn, vallen binnen de 8 kilometer-zone rondom Natura 2000-gebied De Veluwe in verband met mogelijke effecten op de **Wespensdief**. Indien blijkt dat de Wespensdief windenergie op deze locaties onmogelijk maakt, dan daalt het potentieel voor Olst-Wijhe ook voor kleinere turbines naar 0 GWh per jaar.

➤ **Zonne-energie:**

³ De gemeentelijke zoekgebieden bevinden zich niet op of nabij bedrijventerreinen

Uit het plan-MER voor de Energievisie blijkt dat er theoretisch 140 GWh per jaar (163 ha) zon op veld mogelijk zijn zonder de huidige functies van het gebied ernstig aan te tasten. Dit potentieel bevindt zich echter allemaal op landbouwgronden. Dit theoretische potentieel voor zon op veld daalt daarom in het ergste geval van 140 GWh naar 47 GWh per jaar:

- Het nieuwe provinciale beleid voor zonne-energie maakt grote zonneparken op landbouwgronden niet meer mogelijk. Zonne-energie is dan alleen nog maar op daken toegestaan en op boerenerven tot max. 2ha. Overhoeken hebben theoretisch potentieel maar leveren een onaantrekkelijke businesscase op vanwege de lage opbrengst in relatie tot de relatief hoge kosten in aanleg.
- Uitgezonderd van de nieuwe regeling is één project van circa 7 GWh per jaar dat vóór 11 oktober 2023 een vergunning heeft aangevraagd. Voor de overige vier zonnepark projecten die in Olst-Wijhe in ontwikkeling zijn, hopen wij dat deze - vanwege de ver gevorderde status - onder de door u opgestelde overgangsregeling vallen en alsnog door kunnen gaan. Deze vier projecten hebben een verwachte gezamenlijke opwek van circa 50 GWh zonnestroom per jaar.
- De verwachte maximale capaciteit voor zon op dak ligt bij circa 40 GWh per jaar in 2050. Mits er alle vijf in ontwikkeling zijnde zonnepark projecten doorgang vinden, dan komt de verwachte aanvullende capaciteit voor zonne-energie in Olst-Wijhe uit op maximaal 100 GWh per jaar. Indien echter de vier projecten die geen vergunning hebben aangevraagd voor 11 oktober 2023, niet door kunnen gaan, dan daalt dit getal naar 47 GWh zonnestroom per jaar.

➤ **Facit:**

- Gemeentelijke doelstelling tot 2030:
De provinciale beleidswijzigingen voor zon en wind hebben naar verwachting geen effect op de gemeentelijke doelstelling van 74 GWh⁴ per jaar zonnestroom in 2030, mits de vier zonnepark projecten worden toegestaan onder de overgangsregeling. Anders vallen er circa 50 GWh zonne-energie per jaar af. Mits deze ontbrekende 50 GWh niet kunnen worden gecompenseerd door windenergie (of andere nog te onderzoeken alternatieven), betekent dit een opwek van circa 24 in plaats van 74 GWh per jaar in 2030.
- Doelstelling na 2030 en tot 2050:
Het resterende potentieel voor wind- en zonne-energie in Olst-Wijhe is mogelijk te weinig om in de verwachte vraag naar duurzame elektriciteit tot 2050 te kunnen voorzien. Afhankelijk van de doorgang van de vier in ontwikkeling zijnde zonnepark projecten, de ontwikkelingen op de internationale windturbine markt en de beperkingen door de Wespandief, loopt het tekort aan duurzame elektriciteit in 2050 in verband met uw aangepast wind- en zonbeleid, in het ergste geval op tot circa 150 GWh per jaar.
- Tenslotte zien wij allemaal dat er problemen zijn of gaan ontstaan met netcongestie, waarbij één van de oplossingen is dat er een combinatie wordt gemaakt van zon-op-land en windenergie. Netbeheerders geven aan dat deze combinatie bijdraagt aan meer balans en minder kosten voor het netwerk. Uw aangepaste regels voor wind- en zonne-energie betekenen tevens waarschijnlijk geen combinatie met wind en zon op land binnen de gemeente Olst-Wijhe. Dat is wederom nadelig in het kader van netcongestie.

⁴ 64 GWh per jaar zon op land en 10 GWh per jaar zon op dak

3. Wat vragen wij van u

Op basis van bovenstaande effecten stellen wij voor om de volgende aanpassingen op te nemen in uw instructieregels voor wind- en zonne-energie, zodat uw beleid beter aansluit bij ons gemeentelijk beleid en onze doelstellingen en tevens bij de bestuurlijke afspraken die gemaakt zijn met het Rijk:

- Ruimte laten aan gebiedsprocessen en participatie:

Olst-Wijhe vindt het belangrijk om samen met inwoners de grootschalige opwek van duurzame energie te realiseren, met zoveel mogelijk ruimte voor bewoners en stakeholders om 'aan de knoppen te draaien'. Dat wil zeggen dat ons beleid erop gericht is om **zoveel mogelijk beslissruimte** beschikbaar te stellen om d.m.v. een gebiedsproces tot een optimale situatie te komen. Uw aangepast windenergiebeleid beperkt juist deze beslissruimte en daarmee mogelijk het draagvlak voor windenergie-initiatieven in onze gemeente. Wij vragen u daarom om flexibiliteit op te nemen in uw windenergiebeleid bij het bepalen van het aantal windturbines, zodat dit in overeenstemming kan zijn met de wensen van de lokale gemeenschap in het kader van een gebiedsproces (bijvoorbeeld door het aantal te mogen verminderen naar 3 in plaats van 4). Ons voorstel sluit ook aan bij de gedachte van de nieuwe omgevingswet wat betreft co-creatie: het streven naar een verschuiving van een top-down benadering, waarbij alleen het bevoegd gezag besluiten neemt, naar een samenwerking van alle betrokken partijen om tot besluiten te komen die breed gedragen worden en waarin diverse belangen worden meegenomen.

- Aansluiten bij Kamerbrief Hugo de Jonge v.w.b. de overgangsregeling zonneparken:

In uw aangepaste omgevingsverordening heeft u onder artikel 4.106 lid 2 opgenomen dat zonneparken die vóór 13 oktober 2023 een schriftelijke positieve principebesluit van het bevoegd gezag hebben ontvangen, alsnog door mogen gaan, mits het project voor 1 januari 2030 gerealiseerd is. In het geval van onze vier in ontwikkeling zijnde zonnepark-projecten - die cruciaal zijn voor het behalen van onze doelstelling in 2030 (en daarmee ook ons RES-bod) - hebben wij geen formele principebesluiten, maar een uitgebreid en zorgvuldig participatietraject doorlopen. Hierbij staat het vroegtijdig betrekken van de omgeving centraal door middel van uitgebreide participatie en gebiedsontwikkeling aan de voorkant. De keuze hiervoor is gemaakt in de geest van de nieuwe omgevingswet. De 4 projecten die nog geen vergunning hebben aangevraagd zijn allemaal voorbij de planfase en hebben in september 2022 een omgevingsovereenkomst behaald, nadat in 2021 een uitgebreid participatieproces is gestart. Deze projecten zijn in principe klaar om een vergunning aan te vragen, mits er overeenstemming komt over 51% lokaal eigendom met de energiecoöperatie. Hiervoor hebben de projecten reeds LEI-F subsidie ontvangen en zijn momenteel in onderhandeling met de energiecoöperaties, als laatste stap alvorens een vergunning aan te kunnen vragen.

Wij vragen u daarom om aan te sluiten bij de kamerbrief van Hugo de Jonge daterend van 26 oktober 2023, met betref 'Aangescherpte voorkeursvolgorde zon', die het volgende zegt:

"Bijna alle regio's hebben in hun RES-bod 1.0 zon op landbouwgrond opgenomen. Daarin is een grote mate van verscheidenheid zichtbaar, evenals in het vervolg daarop. Projecten waarvan de participatietrajecten al in een vergevorderd stadium zijn en niet (helemaal) conform de aangescherpte voorkeursvolgorde zon zijn vormgegeven, kunnen doorgang vinden. Daar waar slechts sprake is van zoekgebieden en waar nog geen serieus vervolg aan is gegeven, geldt de aangescherpte voorkeursvolgorde zon."

- Aansluiten bij Kamerbrief Hugo de Jonge v.w.b. uitzonderingen zonneparken:

In de kamerbrief van Hugo de Jonge wordt tevens verwezen naar een aantal gemaakte bestuurlijke afspraken. Provincies hebben toegezegd hun eigen verordeningen aan te passen aan deze afspraken. Hieronder valt ook het vastleggen van de voorkeursvolgorde zon met volgordelijkheid in vier treden. Hierbij wordt eerst gekeken naar de mogelijkheid van zonnepanelen op daken en gevels (trede 1) en op gronden binnen en buiten bestaand bebouwd gebied (trede 2 en 3). Landbouw- en natuurgronden (trede 4) zullen niet gebruikt worden, tenzij de eerste drie treden onvoldoende mogelijkheden bieden en als het gaat om agri PV, landbouwgronden in transitie of initiatieven die bijdragen aan de vermindering van netcongestie. Wij zien deze voorkeursvolgorde met de uitzonderingen voor trede 4 echter niet terug in uw beleid. Wij vragen u daarom om ook met betrekking tot dit punt aan te sluiten bij de kamerbrief van Hugo de Jonge daterend van 26 oktober 2023, met betref 'Aangescherpte voorkeursvolgorde zon'.

Daarnaast vragen wij u om rekening te houden met het volgende:

- Een mogelijk tekort aan duurzame energie na 2030 en tot 2050:

Om onze energiebehoefte in de periode na 2030 duurzaam in te kunnen vullen, heeft Olst-Wijhe naar verwachting vooral wind- en zonne-energie nodig omdat van deze technologieën verwacht wordt dat deze de meeste duurzame elektriciteit leveren (op basis van de huidige kennisstand). Indien Olst-Wijhe haar toekomstig benodigde duurzame elektriciteit niet zelf kan produceren vanwege onder ander het aangescherpte provinciaal beleid, willen wij u erop attenderen om rekening te houden met het dragen van onze opgave elders in de provincie. Wij zien dat er tot nu toe vooral wordt gesproken over de opgave tot 2030. Nu zijn wij echter benieuwd hoe u in uw aangepast wind- en zonbeleid rekening houdt met de opwekking en de verdeling van de benodigde duurzame elektriciteit in de periode na 2030 en richting 2050?

- Beperking van lokale energiemarkten in Olst-Wijhe:

Lokale energiemarkten, waarbij energie wordt geproduceerd en verhandeld op lokaal niveau, worden steeds populairder vanwege de voordelen zoals de stimulering van lokale economische ontwikkeling, lagere energiekosten voor inwoners en verhoogde energieonafhankelijkheid. Ook het kabinet zet volgens het Nationaal Plan Energiesysteem (NPE) tot 2050 - naast de ontwikkeling van het centrale energiesysteem - in op slimme decentrale energiesystemen waarin energie op lokaal niveau wordt opgewekt, opgeslagen en verbruikt. Dit kan bijdragen aan het oplossen van netcongestie. Door uw aangepast wind- en zonbeleid beperkt u de mogelijkheden voor grootschalige wind- en zonne-energie in onze gemeente aanzienlijk. Daardoor zullen naar verwachting ook de voordelen voor de omgeving duidelijk minder zijn. Hoe voorkomt u dat zowel de gemeente als de inwoners van Olst-Wijhe de kans ontzegt wordt om deel te nemen aan toekomstige lokale energiemarkten als mogelijke verdienmodellen die zouden kunnen bijdragen aan de leefbaarheid van de gemeente en (sociaal) sterke kernen?

- Eigenaarschap en bewustwording in de energietransitie:

Een succesvolle energietransitie is gebaat bij lokaal eigenaarschap. De actieve deelname aan lokale energie-initiatieven draagt bij aan het creëren van bewustzijn in de samenleving en stimuleert een gevoel van eigen verantwoordelijkheid. In hoeverre houdt u rekening met de betrokkenheid in de energietransitie bij onze inwoners als uw beleid nauwelijks ruimte laat voor lokale energie-initiatieven?

- Gedane investeringen:

De totstandkoming van de gemeentelijke Energievisie werd destijds zowel inhoudelijk als financieel door u gesteund. Als gemeente hebben wij toen ervoor gekozen om deze investeringen te nemen, met de verwachting dat hier tegenover toekomstige revenuen komen te staan - zowel voor de samenleving als voor de gemeente. Echter, door uw aangescherpt wind- en zonbeleid gaan wij deze investeringen naar verwachting niet terugverdienen. Hoe rechtvaardigt u het feit dat deze investeringen die zowel door u als door ons zijn gedaan, nu als overbodig kunnen worden beschouwd? We behouden ons voor de gemaakte kosten van enkele 100.000ende euro's, of een deel daarvan, terug te vorderen van u.

Heeft u nog vragen, dan kunt u contact opnemen met Lisa Meissl, telefoonnummer 14 0570.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Olst-Wijhe

de secretaris/algemeen directeur
drs. D.L.W. (Dries) Zielhuis

de loco-burgemeester
M. (Marcel) Blind